

MISTRÍK, J. Štylistika 2 vyd Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1989 584 s

NABÉLKOVÁ, M. Metakomunikačné vyjavenie ako indikátor jazykového vedomia In Všeobecne a špecifické otázky jazykovej komunikácie I diel Red P Odaloš — V Patráš Banská Bystrica Pedagogická fakulta 1991, s 87—96

PEŇAZ, P. Poznámky k češtině ve vojenském prostředí Naše řeč, 70, 1987, č 3, s 131—140

SOLŽENICYN, A. Suostrovie GULAG II zv (Z ruského orig prel E Linz-bothová) Bratislava, Tatran 1991 328 s

SULÍK, I. Príspevok k memoárovej literature D Slobodník Paragraf polárny kruh Bratislava, Slovenský spisovateľ 1991 Romboid, 27, 1992, č 3, s 75—77

Vnútorňý svet človeka a jazyk

Jana Sejková

Jazykovedný ustav I Štura SAV, Bratislava

Náš vnútorňý svet má svoj paradox je našou najbližšou skutočnosťou, a pritom je skrytý pred našimi zrakmi. Mój experiment spočíva v tom, že som sa pokúsila tento vnútorňý svet človeka zrekonštruovať na základe toho, že som prenesené významy chapala ako doslovné. Ako východiskový materiál mi poslužil Slovník slovenského jazyka ([SSJ]I—VI, 1959—1968). Vyexcerpovala som z neho exemplifikácie všetkých uvádzaných prenesených významov zo skúmaného sémantického okruhu a okrem toho aj exemplifikácie prenesených významov zo skúmaného sémantického okruhu, ktoré sa v slovníku nevyčleňujú ako osobitné významy. Exemplifikácie som podľa ich doslovného významu zoskupila do rovnorodých sémantických tried ako premiestňovanie v priestore, rôzne druhy fyzických manipulácií, iniciácia k fyzickému pohybu, rôzne fyzikálne a biologické procesy a pod. V každej sémantickej triede som z exemplifikácií vyčlenila najreprezentatívnejšie, prípadne najvýraznejšie, ktoré uvádzam v ich gnómickej modifikácii. Sémantické triedy doslovných významov som potom usporiadala v takom poradí, aby som podala čo najplastickjší obraz konkrétneho sveta ako sveta nášho vnútra.¹

Tak život je putovaním v istom priestore. Hovorí sa o životnej púti. Ľudia sa v tomto priestore pohybujú. P pohybujú sa rôzne — *po cestách i necestách*. Na cestách si treba dávať pozor — niekto ňa môže z *cesty vychýliť*, *zvieť z pravej cesty*, *zvieť na scestie*, či *cestu zaťat*, niekomu druhí *rovnajú cestu*, niekto si musí *prerúbať cestu* sám, treba sa učiť *hľadať najschodnejšie cesty* k vy-

¹ Kurzivou su označené pomenovania javov zmyslovo vnímateľného sveta, podčiarknutím pomenovania abstraktných javov vnútorného sveta človeka

týčenému cieľu. *Nezaz* sa ocitá človek *na rózcestí*, veľakrát *bludí*. Niekto *ide po vyšľapánych chodníkoch*, iný *po nevychodených*, *da* sa prípadne *na krive chodníčky*. Väčšina *nerada vybočuje z kolají*, aj sa *nerada dava odsunut na vedľajšiu kolaj*. Nie sú zriedkavosťou duševne vykolajení ľudia. Najnaročnejšie je *nájsť východisko z bludiska* a najneprijemnejšie je *dostať sa do slepej uličky*, *stratiť sa v labyrinte* alebo *pohybovať sa v bludnom kruhu*. Ľudia sa životom *brodia*, *predierajú*, *plahočia* a *kliesna si cestu dopredu* — podľa toho, aké terénne prekážky musia prekonať priepasti neporozumenia, hory nešťastia, bahno neresti, hušťavu predsudkov, mravnú puť a hlbočiny zahad. Občas sa ocitajú *na pokraji zúfalstva*, inokedy sa musia *premiesť ponad posmešky*, všeličo musia *preskakať*. Keď sa nepodari terénnu prekážku zdolať, potom nezostáva nič iné, iba sa *pokúšať vyskriabať sa z celej situácie*, *vyviaznúť z pohromy* či *nebezpečenstva*, *vybrádnúť z biedy* či z *ťažkostí*.

Na životnej púti sú ľudia zdržiavaní vo voľnom pohybe aj iným spôsobom — *viažu sa navzájom* alebo k predmetom rôznymi druhmi spojiv — *su to nitky*, *vlákna*, *šnury*, *putá*, *siete*, *reťaze*, *lep*, *magnetizmus* a pod. Niektorých *viaže vzájomne cit*, s niekým môže človeka *zviazať dôvera*, k niekomu *putaju spomienky*. Ďalší *upínaju* k niekomu svoje *túžby*, ba dokonca na niekom až *chorobne visia*. Niektorí sa *snažia zviazať si niekoho vďačnosťou*, iní *zas radi upútavajú* niečiu *pozornosť*, ďalší sa všemožne *usilujú pritažlivým ľudom*, *magnetickým bytostiam* ich *putavými rečami*. Ale aj tým sa môže stať, že si nakoniec *pritiahnu len neduhy* a *choroby*. Záletníci *zaplhetaju* svoje obeť do *zvodných sietí*, rodičia *držia* svoje deti *na uzde*, prípadne *na reťazi*, pracujúce matky sú *sputnane železnými okovami povinností*, ktoré by chceli *pretrhať*. Niekoho *viažu putá zvyklosti a noriem*, iný je *zas uvaznený* v *uzučkej komôrke* zvetraných *predsudkov*, či v *tiesnivých rodiných putách*, ďalší *lipne na tradicu*. Niektorí sú *príputaní* k pôde či k panovi, niekoho *viaže* na isté miesto *spomienka*. *Záujmy* sa *zamotávajú*, *uzlia*, *spájajú navzájom*, ľudia sa *zaplhetaju* do *bezradnosti* a *neistôt*, *zamotávajú sa do dlhov*, *konfliktov* a iných *nepríjemností*. *Snažia sa vymotať z nebezpečenstiev*, hoci náhoda *rozuzlí* aj *najspletitejšie situácie*. *Trhajú sa priateľské zväzky*, *lamu sa manželské puta*. A všetci *idú tam*, kam ich *srdce taha*.

Okrem terénnych prekažok a vaziab musí človek na svojej púti životným priestorom *rátať* aj s inými entitami tohto sveta. Sú schopné samostatného pohybu, sú schopné manipulovať s človekom, to znamená mať s ním fyzický kontakt bez narušenia celistvosti, alebo manipulujú s človekom tak, že mu spôsobujú fyzické zranenia prostredníctvom zubov, pazurov, klepiet, žihadel alebo pomocou trhavých, sečných a bodných zbraní.

Obchadzajú nas zlé predtuchy, *prikrádajú sa* k nám *divné*, *neveselé myšlienky*, *prichádza* na nás *strach*. Do niekoho *vstupí zlosť*, inému *zas sláva*.